

Hard facts. Clear stories.

Copenhagen
Economics

CE

KONKURRENSEN I DEN SVENSKA BANKSEKTORN – SAMMANFATTNING

SVENSKA BANKFÖRENINGEN
19 JUNI 2018

FÖRORD

Copenhagen Economics har ombetts att analysera konkurrensen på den svenska bankmarknaden

---

I Sverige har konkurrenssituationen inom banksektorn debatterats de senaste åren och olika debattörer har pekat på stigande bostadspriser, ökade räntemarginaler och en låg konsumentrörlighet. Den här utvecklingen sägs drivas av en hög marknadskoncentration som i sin tur skulle vara en följd av stordriftsfördelar och inträdeshinder.

Man har också ställt frågan om svenska banker använder nya regleringskrav som en förevändning för att öka marginalerna mer än vad som vore berättigat utifrån ett kostnadsperspektiv.

Mot denna bakgrund har Svenska Bankföreningen bett oss att göra följande:

- Sammanställa grundläggande fakta om svensk bankmarknad
- Analysera konkurrensen på den svenska bankmarknaden
- Analysera utvecklingen av bolånemarginalen

Dessa ämnen behandlas utförligt i Copenhagen Economics rapport "*Competition in the Swedish Banking Sector*", härafter kallad "huvudrapporten". Huvudrapportens viktigaste slutsatser presenteras i denna sammanfattning på svenska, på ett icke-tekniskt sätt. Den som vill gå djupare in på detaljer eller metodfrågor hänvisas till huvudrapporten¹.

---

¹ Huvudrapporten finns tillgänglig på www.swedishbankers.se.

SAMMANFATTNING

VI SER INGA TECKEN PÅ BRISTANDE KONKURRENS PÅ DEN SVENSKA BANKMARKNADEN

I analysen av konkurrensen på svensk bankmarknad har vi kartlagt:

- Grundläggande fakta om banktjänster i jämförelse med andra EU-länder, för att se om det finns några indikationer på ett otillräckligt konkurrenstryck i svensk bankverksamhet sett i ett internationellt perspektiv.
- Om priserna inom det svenska bankväsendet är kostnadsdrivna, särskilt vad gäller bolånemarknaden.
- Hur lätt det är för svenska bankkunder att byta bank.

I analysen ser vi inga bevis eller indikationer på bristande konkurrens i den svenska banksektorn:

- Utlåningsmarginalen (skillnaden mellan ränteintäkter och ränteutgifter som andel av de totala lånen) är bland de lägsta i Europa, cirka 0,5 procent lägre än genomsnittet i EU.
- De svenska bankernas driftskostnader är bland de lägsta i EU, vilket tyder på ett tillräckligt konkurrenstryck för att konkurrera ut ineffektiva banker.
- Prisförändringar på den svenska bankmarknaden verkar vara kostnadsdrivna, eftersom de banker som har upplevt de största minskningarna av driftskostnader under de senaste fem åren också har gett sina kunder de största prissänkningarna.
- Banksektorns koncentration i Sverige är genomsnittlig bland jämförbara länder (notera dock att för bankmarknaden är marknadskoncentrationen ett olämpligt mått på konkurrens, se diskussion i huvudrapporten).

Den svenska kreditmarknaden är dynamisk och olika aktörer innehar rollen som marknadsledare under olika perioder. Även om de fyra största aktörerna fortfarande har en stark ställning på marknaden har de kontinuerligt under lång tid förlorat marknadsandelar till mindre banker.

Dynamiken på den svenska kreditmarknaden främjas av att inlåsnings effekter är små för svenska bankkunder:

- Till skillnad från många andra länder är kostnaderna för bankbyte låga, till exempel finns det vanligtvis inga direkta kostnader för svenska kunder när de byter bank.
- Den höga graden av digitalisering av banksektorn har minskat det administrativa krånglet med att byta bank. Webbplatser för jämförelse online har gjort det lätt för privatkunder att hitta de mest konkurrenskraftiga bankerbjudandena.
- Merparten av den information som behövs för att göra kreditbedömningar är, till skillnad mot i många andra länder, allmänt tillgänglig, vilket minskar osäkerheten för bankerna när man tar emot nya kunder.

Digitaliseringen har också gjort det enklare för kunderna att nyttja flera banker, vilket gör bankmarknaden mer dynamisk. Under de kommande åren kommer en ny reglering, kallad PSD2, att ytterligare påskynda denna utveckling i och med att fristående aktörer kommer att tillåtas att göra transaktioner för kundernas räkning. Framöver ser vi att digitaliseringen i allt högre grad kommer ge kunderna möjlighet att välja de bästa erbjudandena från olika banker och därmed intensifieras konkurrensen än mer.

Särskilt bolånemarknaden framstår som dynamisk med en hög omsättning av kundstocken, där cirka en fjärdedel av alla bolån har emitterats under det gångna året.

Ett ämne som har diskuterats flitigt i Sverige är en ökning av marginalen på bolån sedan finanskrisen. Här finner vi att:

- Under perioden fram till finanskrisen (2004–2008) *minskade* bolånemarginalen med cirka 0,5 procentenheter. Efter finanskrisen *ökade* bolånemarginalen igen med cirka 0,7 procentenheter (2008–2017). Bolånemarginalen är alltså tillbaka på ungefär samma nivå som före krisen.
- Genom att bryta ned bolånemarginalen i olika delkomponenter ser vi att ungefär två tredjedelar av förändringarna i bolånemarginalen sedan finanskrisen kan hänföras till förändrade kapitalkrav. När kapitalkraven ökar så ökar även kostnaderna för finansieringen, vilket driver upp bolånemarginalen.

Vår analys tyder således på att ökningen av bolånemarginalen sedan finanskrisen i första hand är en kostnadsdriven återgång till nivån före krisen.

Sammantaget finner vi att en striktare finansiell reglering har ökat bolåneräntan med cirka 0,5 procentenheter sedan finanskrisen. Det motsvarar cirka 5 000 kronor per år för den genomsnittliga svenska bostadsägaren.

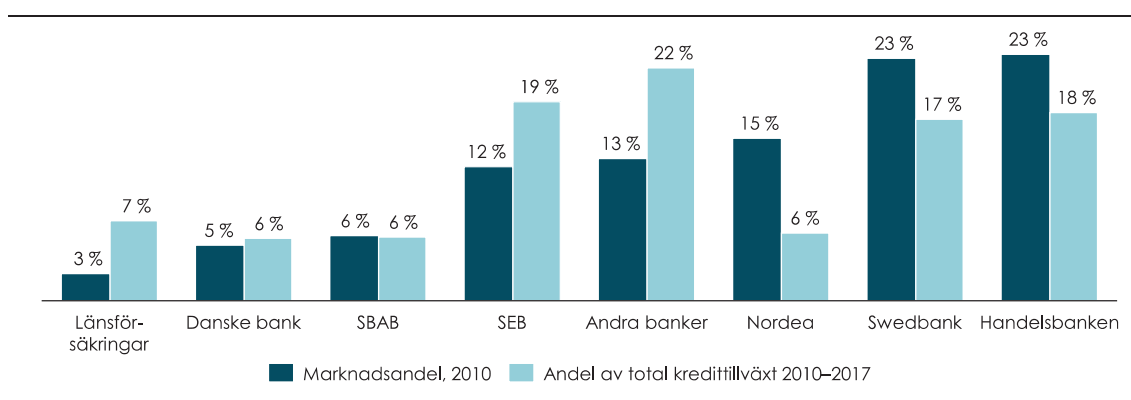
Resten av sammanfattningen är strukturerad enligt följande:

I avsnitt 1 ger vi en kort beskrivning av den svenska bankmarknaden och dess dynamik. I avsnitt 2 tittar vi på olika konkurrensindikatorer i jämförelse med andra länder. I avsnitt 3 analyserar vi slutligen i vilken grad ökningen av bolånemarginalen sedan finanskrisen drivs av ökade kostnader.

1 DEN SVENSKA BANKMARKNADEN

Den svenska bankmarknaden domineras av fyra stora banker: Handelsbanken, Nordea, SEB och Swedbank. Tillsammans har de en marknadsandel på strax över 70 procent av den svenska kreditmarknaden. Sedan 2010 har tre av de fyra största bankerna förlorat marknadsandelar, där Nordea har haft den största nedgången med cirka 2 procent-enheter, *jfr bild 1*. SEB är den enda av de fyra största bankerna som har ökat sin marknadsandel. Övriga banker i Sverige har gemensamt vunnit marknadsandelar sedan 2010 genom stark tillväxt i utlåningen. Till exempel har Länsförsäkringar Bank nästan fördubblat sin kreditportfölj sedan 2010.

Bild 1
Andel av total nettokreditväxt 2010–2017

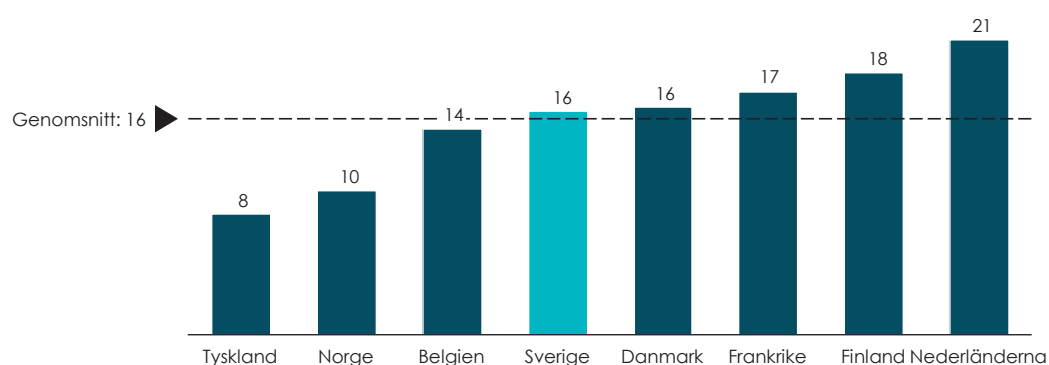
Anm.: Siffran bygger på data från SCB om "kredit till hushåll och icke-finansiella företag". Dessa siffror skiljer sig från den SNL-databas som används i resten av rapporten, och som bygger på resultaträkningar. Korrigering har skett för att Sparbanken Öresund år 2016 övergick från samarbete med SBAB till att bli en del av Swedbank, jfr. huvudrapporten.

Källa: SCB

HHI-indexet används ofta som ett mått på marknadskoncentration (för en förklaring av hur HHI-indexet räknas fram, se huvudrapporten). Om en sektor är mycket koncentrerad har marknadsaktörerna stor marknadsmakt, vilket kan ge upphov till otillräcklig konkurrens. Observera dock att inom banksektorn kan låg koncentration också vara ett tecken på svag konkurrens eftersom stark konkurrens kommer att driva ut små (ibland mer ineffektiva) banker från marknaden (vilket diskuteras i huvudrapporten). Den svenska banksektorns koncentration rankas som genomsnittlig bland jämförbara länder, *jfr bild 2*. Koncentrationsindexet tyder således inte på otillräcklig konkurrens i Sverige.

Bild 2**Banksektorns koncentration under 2017 i olika länder**

HHI-index, intervall 0–100

Anm.: Se beräkningsmetod i huvudrapporten.

Källa: SNL-databas

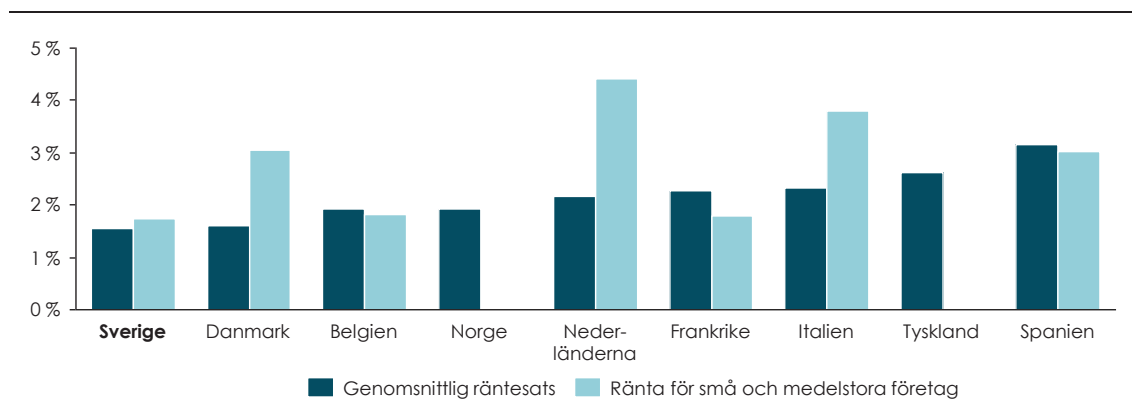
Svenska bankkunder erbjuds högkvalitativa och billiga finansiella tjänster

I ett internationellt perspektiv är svenska bankkunder nöjda. I en undersökning från 2016 svarade 61 procent att de var nöjda med sin bank, vilket ligger över genomsnittet för jämförelseländerna på 57 procent.

Svenska bankkunder erbjuds för närvarande de lägsta räntesatserna i Europa (som ett genomsnitt för alla typer av lån), *jfr bild 3*. Detta gäller både sett över hela låneportföljen och sett specifikt för lån till små och medelstora företag, som är viktiga för att skapa sysselsättning och tillväxt.

Flera faktorer påverkar räntorna, såsom penningmarknadsräntor och vilken typ av kredit som tillhandahålls, och det är därför inte självklart att låga räntor i ett land beror på en effektiv banksektor. De låga svenska räntorna beror delvis på låga upplåningskostnader för de svenska bankerna, vilket återspeglar ett högt förtroende för de svenska bankerna hos investerare. De beror också delvis på låga driftskostnader, vilket beskrivs i nästa avsnitt.

Bild 3
Genomsnittliga räntenivåer

Anm.: Genomsnittsräntorna är från 2016, räntorna för små och medelstora företag är från 2015.
Källa: SNL och OECD: "Financing SMEs and Entrepreneurs"

2 KONKURRENSINDIKATORER

I det här avsnittet analyserar vi konkurrensen inom svensk bankverksamhet genom att jämföra den med andra relevanta bankmarknader och besvarar följande frågor:

1. Är de svenska bankernas driftskostnader högre än i andra länder?
2. Tar svenska banker ut högre priser än vad som kan motiveras av kostnaderna?
3. Finns det hinder för kundrörligheten och är kunderna lyhörda för ändrade priser?

2.1 Svenska banker är kostnadseffektiva

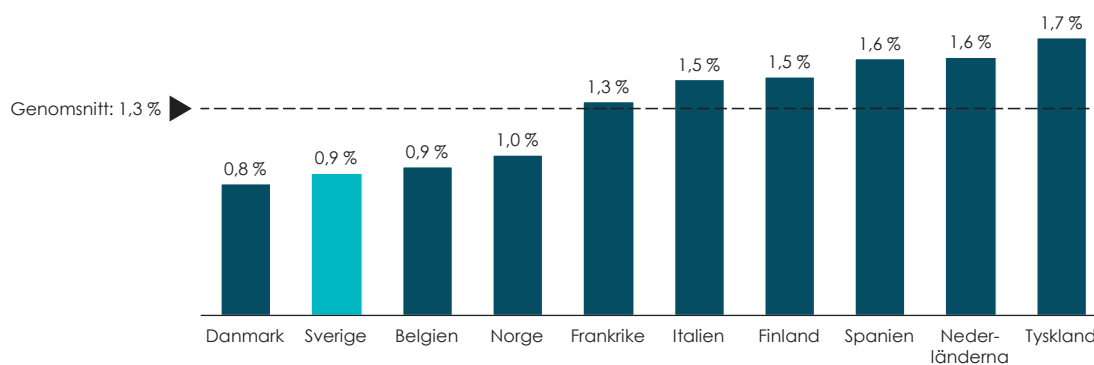
Det första konkurrensmåttet vi tittar på är den svenska bankverksamhetens kostnadseffektivitet. Bristande konkurrenstryck kan medföra att många ineffektiva banker finns kvar på bankmarknaden, vilket leder till högre genomsnittliga kostnader för bankerna. Med tillräcklig konkurrens kommer ineffektiva banker att trängas ut från marknaden av banker med lägre kostnader.

Den svenska finanssektorn verkar vara effektiv, och i detta avseende finns det inga tecken på att ett lågt konkurrenstryck ger utrymme för ineffektiva banker. Under 2016 var driftskostnaderna som andel av de totala tillgångarna bland de lägsta i Europa och cirka 0,4 procentenheter lägre än genomsnittet i jämförbara länder, *jfr bild 4*.

Bild 4

Driftskostnaderna i Sverige är bland de lägsta (2016)

Driftskostnader i procent av totala tillgångar

Källa: SNL-databas

2.2 De låga kostnaderna i svensk bankverksamhet förs vidare till kunder

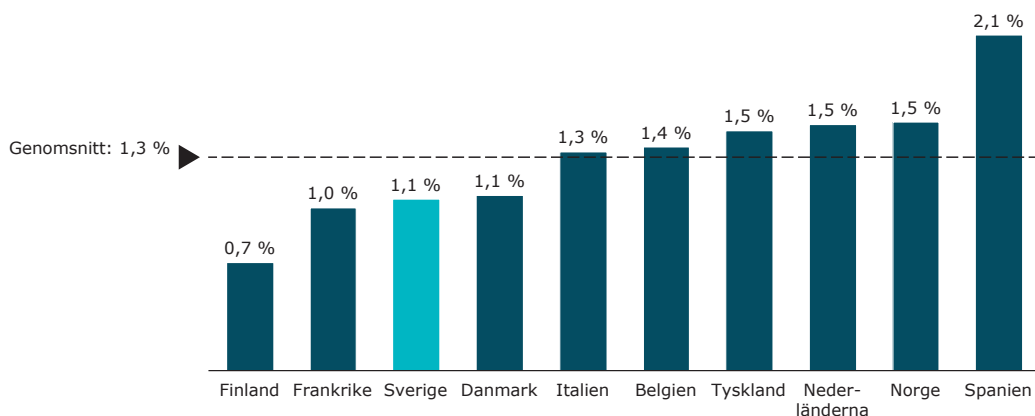
Vi har analyserat om de låga driftskostnaderna i svensk bankverksamhet förs vidare till kunderna.

Sammantaget finns det belägg för att de svenska bankerna för vidare de låga kostnaderna till bankkunderna. Utlåningsmarginalen (skillnaden mellan utlåningsräntan och upplåningskostnaderna) för de svenska bankerna är bland de lägsta i Europa. Svenska bankers låga driftskostnader sammanfaller med att svenska banker tar ut en låg utlåningsmarginal, vilket är vad man kan förvänta sig om konkurrensen är god.

Bild 5

Utlåningsmarginalen i Sverige är en av de lägsta i Europa (2016)

Räntenetointäkt i procent av kundlån

Källa: SNL-databas

En annan indikator för kostnadsgenomslag är att titta på banker individuellt och mäta om kostnader och priser är korrelerade, till exempel om banker med sjunkande kostnader för vidare de lägre kostnaderna till sina kunder i form av lägre priser.

Om man tittar på data för svenska banker ser vi tecken på att utvecklingen av räntemarginalen för svenska banker under de senaste fem åren är kostnadsdriven: Både driftskostnader och räntemarginaler har fallit för de flesta bankerna och det finns ett tydligt samband mellan storleken på kostnadsförändringarna och förändringarna i räntemarginalen.

2.3 Kundrörlighet ligger på EU-nivå och ökande

Slutligen analyserar vi de svenska bankkundernas priskänslighet och rörlighet.

Låg kundrörlighet har tidigare förts fram som ett tecken på svag konkurrens i Sverige. Här bör det noteras att låg kundrörlighet också helt enkelt kan vara ett tecken på att bankkunderna är nöjda med sina bankprodukter och inte ser några fördelar med ett bankbyte.

Det finns begränsade uppgifter om kundrörlighet inom svensk bankverksamhet. Den senaste internationella jämförelsen visar dock att cirka 4 procent av de svenska kunderna inom banktjänster för privatpersoner bytte bank under 2010–2012, vilket är i paritet med genomsnittet för EU-länderna.² En senare undersökning visar att cirka 10 procent av de svenska kunderna inom banktjänster för privatpersoner bytte bank under 2014–2016.³ En nyligen publicerad forskningsrapport från Konkurrensverket finner också en ökning av andelen kunder som kompletterat eller bytt bank.⁴ Därmed verkar kundrörligheten i Sverige öka.

² TNS (2012): Bank Fees Behaviour Study.

³ Ipsos (2016): Bankbytare.

⁴ Konkurrensverket (2018): Byta bank, komplettera eller klaga.

Låga byteskostnader

Byteskostnader (kostnaden för att byta bank) kan hindra den naturliga kundrörligheten vid missnöje med pris eller kvalitet. I många länder är olika avgifter som tas ut i samband med bankbyten en viktig faktor som bidrar till ett mindre intensivt konkurrenstryck i banksektorn. Banker i andra länder tar ofta ut engångsavgifter både när kunderna lämnar en viss bank och när de skaffar en ny bankprodukt. Det är till exempel vanligt med avgifter både för att öppna och avsluta konton och med uppläggningsavgifter för bolån. I Sverige debiteras dock normalt inga avgifter, vilket gör att prisskillnaderna mellan bankerna kan få en mycket större effekt.

Slutligen verkar svenska bankkunder reagera på prisförändringar: vid en uppskattning av priskänsligheten hos svenska bankkunder (inklusive bolån, företagslån osv.) ser vi att de banker som sänkte sina priser mest från 2010 till 2016 i genomsnitt också såg den största ökningen av marknadsandelar.

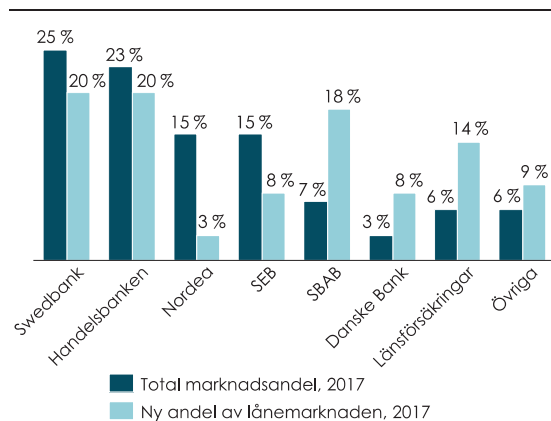
En dynamisk bolånemarknad

Bolån är i Sverige en flaggskeppsprodukt och ofta en avgörande parameter när kunderna väljer bank. Det potentiella värdet av att vinna en ny kund är stort. Trots att svenska bolån de facto har lång löptid har ungefär en fjärdedel av alla lån beviljats under det gångna året. Om man tittar på de olika bolåneinstitutens andel av kreditillväxten ser man också en dynamisk bolånemarknad, där olika bolåneinstitut vinner marknadsandelar under olika år, *jfr bild 6*.

Bild 6

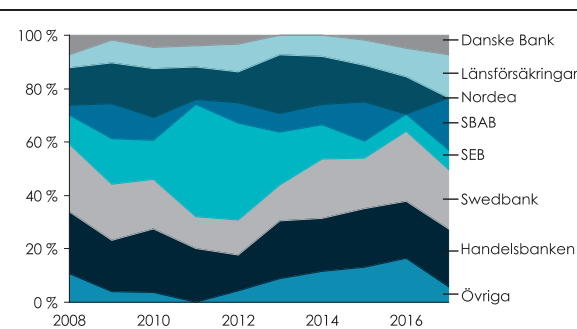
Marknadsandelar för bolån

Andel av totala bolån

Andel av kreditillväxten varje år på bolånemarknaden för olika banker

Andel av den totala nettokreditillväxten

Källa: SNL-databas

3 UTVECKLINGEN AV BOLÅNEMARGINALEN ÄR KOSTNADSDRIVEN

I Sverige, liksom i många andra länder, har marginalen på bolån ökat sedan finanskrisen, *jfr bild 7*. Detta har väckt en debatt om ökningen av marginaler kan motiveras ur ett kostnads- perspektiv, eller om ökningen återspeglar en svagare konkurrens på bolånemarknaden.

I det här avsnittet analyserar vi utvecklingen av bolånemarginaler under det senaste årtiondet.

3.1 Utveckling av bolånemarginalen

”Bolånemarginalen” är utlåningsmarginalen på bolån. Den ska täcka kostnaderna för bolåne- instituten. Om kostnaderna för bankverksamheten ökar kommer även utlåningsmarginalen att behöva öka för att täcka de ökade kostnaderna.

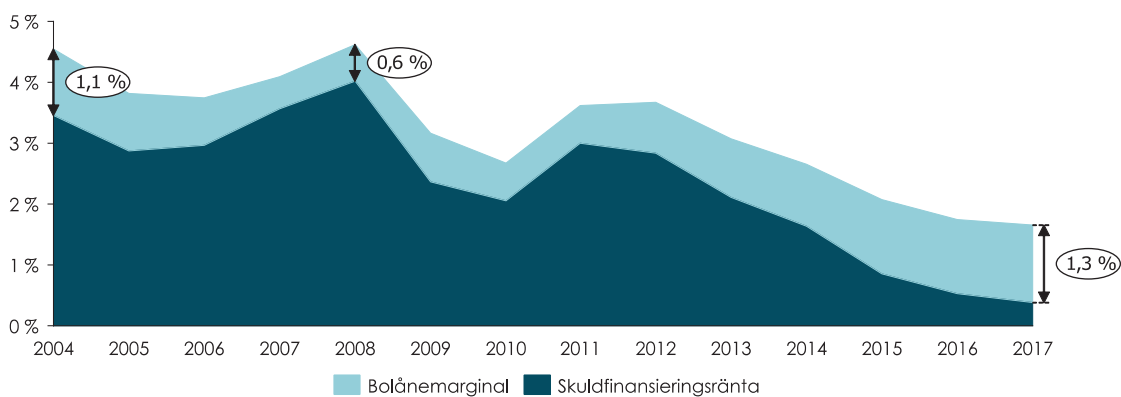
Bolånemarginalen beräknas med hjälp av bolåneinstitutens bokslut, där ränteintäkter och -utgifter redovisas. Den på så sätt beräknade bolånemarginalen är ett genomsnitt för hela lånestocken, med olika löptider och för både privat- och företagskunder (främst bostadsrättsföreningar).

År 2004 var den genomsnittliga bolånemarginalen cirka 1,1 procent, men den minskade till 0,6 procent 2008. Från 2008 till 2017 ökade bolånemarginalen igen med cirka 0,7 procentenheter, för att närma sig nivån från 2004, *jfr bild 7*.

Bild 7

Utvecklingen för den genomsnittliga bolåneräntan sedan finanskrisen

Genomsnittlig bolåneränta

Anm.: Siffran visar den genomsnittliga bolånemarginalen och finansieringsräntan, som tillsammans utgör bolåneräntan. Siffrorna är medelvärden för olika löptider och för både privat- och företagskunder. Siffrorna är avrundade.

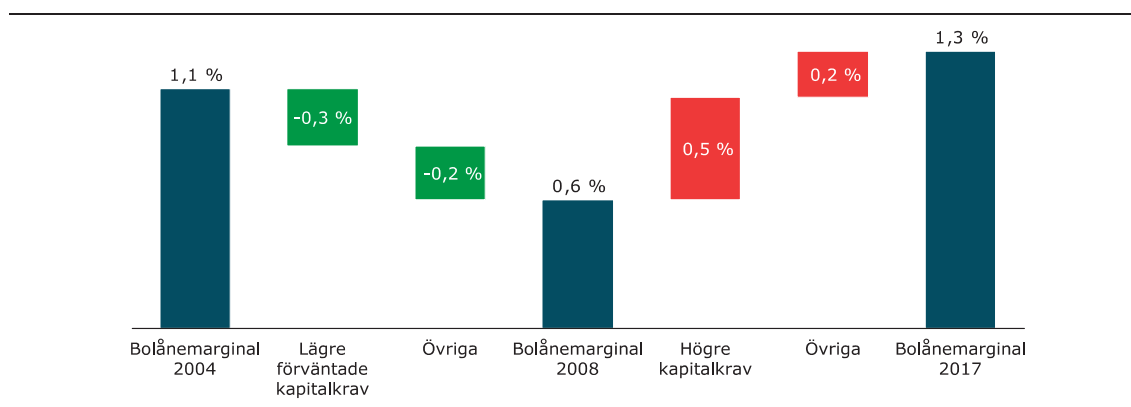
Källa: SNL-databas

Även om bolånemarginalen har ökat sedan finanskrisen har den genomsnittliga bolåneräntan (bolånemarginal + finansieringskostnaden) minskat, till följd av lägre finansieringskostnader, *jfr bild 7*.

3.2 Nedbrytning av bolånemarginalens utveckling

I bild 8 visas hur bolånemarginalen förändras, först från 2004–2008, sedan från 2008–2017. Vi ser att både minskningen av bolånemarginalen från 2004 till 2008 och ökningen från 2008 till 2017 till stor del kan förklaras av förändrade kapitalkrav i Sverige.

Bild 8
Nedbrytning av bolånemarginalens utveckling sedan 2004

Källa: SNL-databas

Som beskrivits ovan täcker bolånemarginalen kostnader för bolåneinstitutet. En del av dessa kostnader är avkastning på eget kapital. När kapitalkraven ökar, dvs. när bolåneinstitut enligt lag måste finansiera en större andel av bolånet med eget kapital, kommer utlåningsmarginalen att öka. Det beror på att finansiering med eget kapital är cirka 10 procentenheter dyrare än skuldfinansiering.

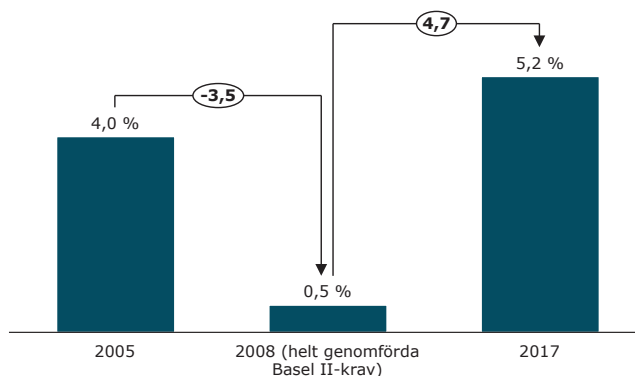
Kapitalkraven sjönk mellan 2004 och 2008. 2004 behövde bankerna finansiera cirka 4 procent av bolånen med eget kapital. 2008 var siffran 0,5 procent, *jfr bild 9*. Till följd av detta började de svenska bankerna minska bolånemarginalen under våren 2005 då de nya lägre kapitalkraven stod klara.

Efter finanskrisen ökade kapitalkraven igen, särskilt för bolån. Detta innebär att bolåneinstitutet nu måste använda eget kapital för att finansiera cirka 5,2 procent av bolånen, vilket motsvarar en ökning med 4,7 procentenheter, *jfr bild 9*.

Bild 9

Utveckling av kapitalkrav för bolån

Andel av finansiering av eget kapital i procent av bolånen

Källa: SNL-databas

Totalt beräknar vi att den finansiella reglering som genomfördes sedan finanskrisen har ökat den genomsnittliga bolåneräntan med strax över 0,5 procentenheter. Detta motsvarar cirka 5 000 kronor per år för en genomsnittlig svensk husägare. Kostnaden för finansiell reglering beror främst på högre kapitalkrav, men även resolutionsavgift och likviditetsreglering har bidragit.

Finansinspektionens bolånemarginal

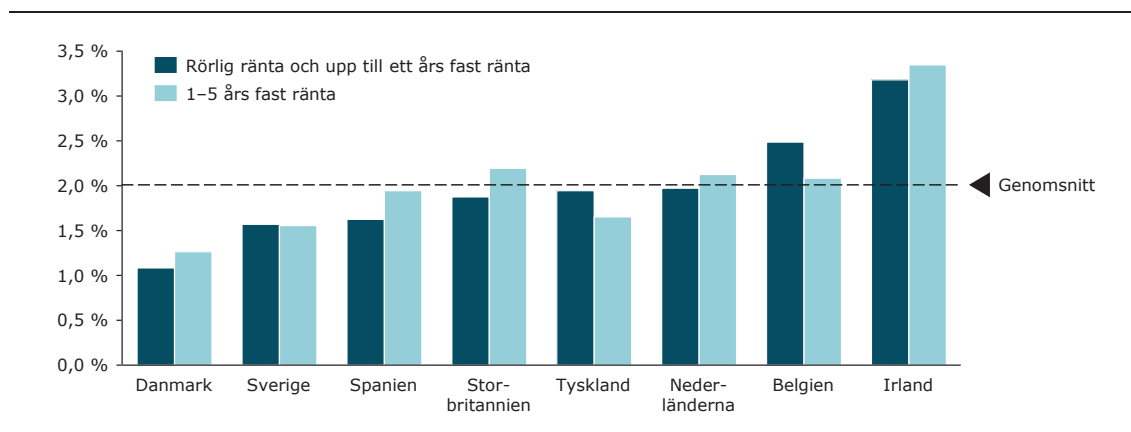
I stället för att utgå från faktiska siffror i bolåneinstitutens årsredovisningar använder den svenska Finansinspektionen en beräknad finansieringskostnad vid uträkningen av bolånemarginalen. Finansinspektionen ser också specifikt på bolånemarginalen för ett bolån med rörlig ränta för privatkunder, medan vi ser på hela bolåneportföljen, för både privat- och företagskunder, inklusive lån med både rörlig och fast ränta.

Som ett komplement har vi gjort beräkningar av vad som förklarar bolånemarginalens utveckling om man istället använder Finansinspektionens beräkningsmetod. Enligt Finansinspektionen ökade bolånemarginalen med 1,3 procentenheter mellan 2008 och 2017. Av denna ökning kan 0,5 procentenheter förklaras av skärpta kapitalkrav och införandet av resolutionsavgiften. Att Finansinspektionen, approximerade bankernas inlåningsränta med Stibor 2008 (men inte 2017), medför en underskattning av finansieringskostnaderna med 0,5 procentenheter 2008. Underskattningen av finansieringskostnaderna 2008 medför i sin tur en överskattning av ökningen med bolånemarginalen med 0,5 procentenheter.

3.3 Svenska bolåneräntor är låga i en internationell jämförelse

I en internationell jämförelse har Sverige bland de lägsta bolåneräntorna i Europa. År 2017 var både den rörliga och bundna svenska räntan cirka 1,5 procent, bara Danmark hade lägre räntor, *jfr bild 10*.

Bild 10
Bolåneräntor i olika länder, 2017

Källa: EMF och SNL databas

